

EKKLESIA AMSTERDAM

De avond voor kerst, 2020

Mirjam Rigterink

Inleiding

In maart, toen we nog maar net onderweg waren met Corona in Nederland, schreef Claudia de Breij in Trouw dat ze het gevoel had dat we vaak tegen de klippen op proberen om het leven licht te houden, positief. Ze schreef: ‘Het blijft een opdracht om zo licht mogelijk in het leven te staan. Dat moet je wel proberen. Maar dat gaat niet door te doen alsof het donker er niet is. [...] Dat gaat alleen maar zo: door zelf zoveel mogelijk licht te geven.’

Inmiddels zijn we tien maanden verder. Wie had in maart kunnen denken dat we met kerst niet samen zouden kunnen zijn en niet samen zouden kunnen zingen. Toch is het zo en proberen we vanavond via deze weg samen dat oude verhaal in herinnering te roepen van licht en geboorte. We poetsen het donker NIET weg, maar we zingen elkaar WEL de hoop toe dat alles wat niet op het licht geijkt is, uiteindelijk zal zwichten. Of, anders gedicht: dat middenin een winternacht de hemel open kan gaan.

Donker en licht

Het verhaal dat we elkaar vanavond vertellen gaat over een geboorte in de uithoek van een groot en machtig rijk. Middenin de donkere nacht van een Romeinse bezetting wordt een kind geboren. In een klein stadje, maar wel het stadje waar koning David volgens de verhalen ook was geboren – en dat belooft toch wat. Dat kind, zo staat er geschreven, zal Redder zijn en Heer. Het zijn precies diezelfde woorden waarmee in die tijd de Romeinse keizer werd aangeduid. Maar de verhalen over het leven van dit jongetje weerspiegelen verlangen naar een toekomst waarin mensen geen nummers zijn die geteld moeten worden, geen speelbal in de grillige handen van overheden, maar een toekomst waarin mensen waardig mogen leven – waarin ze tot hun recht komen.

We hoorden het geboorteverhaal uit het evangelie van Lukas. Zo hoopvol als dat is, zo donker is het ook – met een kind waarvoor geen plaats is. Nog steeds worden heel veel kinderen geboren zonder dat er een veilige, geborgen plek voor ze is. We kennen ook het verhaal uit het evangelie van Matteüs: over een koning die zich zo wanhopig vastklampt aan de macht dat hij bereid is de jongetjes uit Bethlehem te doden. Ook dat verhaal is nog elke dag realiteit: mensen en kinderen worden geofferd door leiders die hun macht koste wat kost niet willen opgeven.

Je zou er moedeloos van worden. Die bijbelse belofte dat het anders kan en zal, is dat niet meer dan een sterk verhaal?

Ze hadden zo gehoopt

Ze hadden zo gehoopt... Wat hoopten wij zoal? Een muur viel – door heel Europa. Wat hoopten we? En wat is daarvan terecht gekomen? We zagen een Nobelprijswinnares de verkiezingen winnen in Myanmar. We zagen de eerste zwarte Amerikaanse presidentskandidaat winnen. In zijn biografie met de bijbelse titel Beloofd land stelt Barack Obama vast: zo’n teken van hoop als zijn verkiezing voor sommigen waren, zo angstig maakte het anderen. En die angst voedde op haar beurt juist de polarisatie.

Wat hopen we vandaag? Dat onze wereld weer snel de oude is? Of dat onze wereld niet meer helemaal de oude wordt?

Hoop is uitgestelde teleurstelling, zeggen sommigen cynisch. Maar de bijbel is een boek vol van tegen beter weten in. Van onvruchtbare vrouwen die een kind krijgen. Of nog sterker: een maagd die een zoon krijgt. Van meel dat maar niet opraakt, of brood dat je tot in het oneindige kunt delen. Doden die opstaan zelfs.

Middenin het donkerste donker, vertellen we elkaar ook vanavond, kan iets nieuws beginnen. Dat klinkt prachtig en gelukkig zien we dat soms ook gebeuren. Maar de volgende vraag is wel: zal dat licht ons ook altijd weer ontglippen? Misschien. Misschien moeten we het licht steeds opnieuw op onszelf en elkaar veroveren. Steeds opnieuw een weefsel over de afgrond spannen.

Moed en zachtheid

Licht helpt je om beter te zien. Maar niet alleen het moois wordt erdoor uitgelicht, ook het lelijks. Dat waar we ons voor schamen. Dat wat ons angst aanjaagt. Dat waar we om welke reden dan ook liever niet naar kijken. Licht vraagt dus moed. Maar licht vraagt ook zachtheid – om, waar we dat op kunnen brengen, vergevingsgezind te zijn naar onszelf en elkaar. Want ook dat kan ruimte vrijmaken voor nieuw begin.

Tegen beter weten in

Mensen zijn geboortelijke wezens, schreef Hannah Arendt: we kunnen steeds nieuwe wegen inslaan.

En dus zijn er mensen die hun stem laten horen in protesten over klimaatverandering of racisme.

Zijn er mensen die oprecht proberen om zich zo goed mogelijk te verdiepen in wat er gebeurt in de wereld – door te lezen, te kijken, te luisteren – en die zo proberen in zichzelf iets te veranderen.

Zijn er mensen die nieuwe kennis proberen te genereren, nieuwe medicijnen proberen te vinden.

Zijn er mensen die een ander om vergeving durven vragen en mensen die proberen een ander te vergeven.

Zoveel mensen die op zoveel manieren steeds weer nieuw begin maken.

Nieuw begin wil niet zeggen dat onze geschiedenis geen sporen achterlaat. In bijbelse verhaaltaal lezen we dat bijvoorbeeld terug in Genesis – als er staat dat Jakob wel bleef hinkepoten na zijn nachtelijke worsteling bij de rivier de Jabbok. Desalniettemin stak hij de rivier over en begon een nieuw hoofdstuk in zijn leven.

Als wij niet blijven geloven dat verandering mogelijk is – als wij de moed verliezen om, daar waar mogelijk, onze eigen schouders te zetten onder de kansen die zich aandienen – pas dan zijn we echt verloren.

Ik wens ons ogen die het donker onder ogen durven zien
Ik wens ons ogen die het licht ontwaren waar dat gloort
En ik wens ons de moed om zelf zoveel mogelijk licht te geven.